

Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms
Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijai
Žiniasklaidai

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ORGANIZACIJŲ REIKALAVIMAS

2021 m. kovo 16 d.

Dėl iškilusios grėsmės piliečių konstitucinėms teisėms ir laisvėms

Lietuvos Respublikos Seimo nariai *Evelina Dobrovolska, Silva Lengvinienė, Tomas Vytautas Raskevičius, Ieva Pakarklytė, Monika Ošmianskienė, Morgana Danielė, Gintautas Paluckas, Kasparas Adomaitis, Vytautas Mitalas, Artūras Žukauskas, Marius Matijošaitis, Linas Jonauskas, Dovilė Šakalienė, Julius Sabatauskas, Domas Griškevičius, Algirdas Sysas* **įregistravo Administracinių nusižengimų projektą** (toliau – **Projektas -1**), kuriame siūloma:

- Papildyti Administracinių nusižengimų kodeksą 83¹ straipsniu (*Tyčiojimas ar niekinimas dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės*), atitinkamai pakeičiant šio kodekso 589 straipsnį, kuris leistų bausti asmenis nuo 560 iki 1200 eurų už platinimą, gaminimą, įsigijimą, siuntimą, gabenimą, laikymą dalykų, kuriuose **tyčiojamas ar niekinama** žmonių grupė ar jai priklausantis asmuo be kita ko dėl **lytinės tapatybės ar pilietybės**. O kas pakartotinai, dėl to nusižengia, bausti nuo 1200 iki 2000 eurų. Juridinių asmenų vadovus ar kitus atsakingus asmenis – nuo 1000 iki 3000 eurų [¹].

Minėti asmenys taip pat įregistravo [²] **Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 129, 135, 138, 169, 170 ir 170(1) straipsnių pakeitimo įstatymo projektą** (toliau – **Projektas- 2**), kuriame siūloma (tekstas pateiktas sutrumpintas):

- Pakeisti 60 str. 1 dalies 12 punktą, nustatant, kad sunkinančiomis aplinkybėmis yra laikoma be kita ko veika, padaryta dėl išankstinių **neigiamu nuostatu** grįsto priešiško asmens grupėi ar jai priklausančiam asmeniui **dėl lytinės tapatybės ar pilietybės**.
- Pakeisti 129 str. 2 dalies 13 punktą, nustatant, kad tas, kas nužudė kitą žmogų siekdamas išreikšti neapykantą asmens grupei ar jai priklausančiam asmeniui be kita ko, dėl **lytinės tapatybės ar pilietybės**, baudžiamas laisvės atėmimu nuo aštuonerių iki dvidešimties metų **arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos**.
- Pakeisti 135 str. 2 dalies 13, kad tas, kas sunkiai susargdino siekdamas išreikšti neapykantą asmens grupei ar jai priklausančiam asmeniui be kita ko dėl **lytinės tapatybės ar pilietybės**, baudžiamas **laisvės atėmimu nuo dvejų iki dvylikos metų**.

¹ <https://e-eimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/e7b33750832611eb84c497f41d72a99a?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=3ab2e69b-642c-44cf-9bfa-e42999cefd1>

² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a2f85900832711eb84c497f41d72a99a?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=3ab2e69b-642c-44cf-9bfa-e42999cefd1>

- Pakeisti 138 str. 2 dalies 13, kad tas, kas **susargdino žmogų**, siekdamas išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui be kita ko dėl **lytinės tapatybės ar pilietybės**, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo prarado nedidelę dalį bendro darbingumo arba ilgai sirgo, baudžiamas laisvės atėmimu iki penkerių metų.
- Pakeisti 169 straipsnį (**Diskriminavimas dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės**), kad tas, kas atliko veiksmus, kuriais siekta žmonių grupei ar jai priklausančiam asmeniui be kita ko dėl **lytinės tapatybės ar pilietybės sutrukdyti lygiomis teisėmis** su kitais **dalyvauti politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, darbo ar kitoje veikloje** arba suvaržyti tokios žmonių grupės ar jai priklausančio asmens teises ir laisves, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba **laisvės atėmimu iki trejų metų**.
- Pakeisti 170 straipsnį 1 dalį, kad tas, kas **turėdamas tikslą platinti** gamino, įsigijo, siuntė, gabeno, **laikė dalykus** arba juos platino, kuriuose **kurstoma diskriminuoti** žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį dėl **lytinės tapatybės ar pilietybės**, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba **laisvės atėmimu iki vienerių metų**.
- 170 straipsnį 2 dalį, jog tas, kas viešai **kurstė diskriminuoti** žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį **dėl lytinės tapatybės ar pilietybės**, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba **laisvės atėmimu iki dvejų metų**.
- 170 straipsnį 3 dalį, tas, kas viešai kurstė smurtauti, fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu dėl lytinės tapatybės ar pilietybės, arba finansavo ar kitaip materialiai rėmė tokią veiklą, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.
- Pakeisti 170¹ straipsnio 1 dalį, jog tas, kas **kūrė organizuotą grupę arba organizaciją, turinčią tikslą diskriminuoti** žmonių grupę **dėl lytinės tapatybės ar pilietybės, arba dalyvavo tokios grupės ar organizacijos veikloje, arba finansavo ar kitaip materialiai rėmė tokią grupę ar organizaciją**, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.

1. DĖL „LYTINĖS TAPATYBĖS“ SAMPRATOS PRIEŠTARAVIMO KONSTITUCIJAI

- 1.1. Lietuvos žmogaus teisių organizacijos pažymi, kad Administracinių nusižengimų kodekso papildyme 831 str. ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 129, 135, 138, 169, 170 ir 170(1) straipsnių pakeitimo įstatymo projekte yra nekorektiškai panaudojama ir dėl to priešinga šalies Konstitucijai, „**lytinės tapatybės**“ sąvoka.
- 1.2. Konstitucijos tekste „**lytinės tapatybės**“ žodžių junginio kaip tokio nėra. Apie „**lytinės tapatybės**“ sampratą galima spręsti iš Konstitucijos atskirų straipsnių turinio. Konstitucijos 29 str. antroje dalyje nustatyta, kad draudžiama asmenį diskriminuoti dėl lyties. Konstitucijos 38 str. 3 dalyje nustatyta, kad „santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu“. Ši konstitucinė norma reiškia, kad Lietuvos Respublikos Konstitucija numato tik **dvi biologines lytis: vyrą ir moterį**.

- 1.3. Konstitucijos 18 straipsnis nustato, kad žmogaus teisės ar laisvės yra prigimtines. Vadinasi Konstitucija numato tik biologinių lyčių, t. y. pagal prigimtį vyro arba moters, **teisę į vyro arba moters lytinę tapatybę**. Konstitucija nenumato pvz., dirbtinės lyties galimybės (lyties pakeitimo chirurginiu ir kitais būdais) ir konstitucinės teisės į dirbtinai sukonstruotą lytinę tapatybę. Tokia lytis nelaikytina prigimtinė lytimi.
- 1.4. Neabejotina, kad Administracinių nusižengimų kodekso papildymo 831 str. ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 129, 135, 138, 169, 170 ir 170(1) straipsnių pakeitimo įstatymo projekto iniciatoriai „lytinės tapatybės“ sampratą tapatina su translyčių asmenų lytine tapatybe. Todėl siekiant įgyvendinant siūlomą įstatymų naujovę - prigimtines lyties požiūriu neapibrėžtą „lytinės tapatybės“ sampratą, iš pradžių yra būtina keisti ir papildyti Konstituciją. Pvz., papildant Konstitucijos 29 str. 2 dalį ir nustatant, kad draudžiama diskriminuoti asmenis „dėl natūralios ar pakeistos lyties“.
- 1.5. Lietuvos žmogaus teisių organizacijų nuomone, tokio pobūdžio Konstitucijos pakeitimai priskirtini prie svarbiausių Tautos ir valstybės gyvenimo klausimų, todėl gali būti sprendžiami tik referendumu.

2. DĖL ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO – PROJEKTO -1

Atkreiptinas dėmesys, kad Patyčias apibūdina tyčiniai, pasikartojantys veiksmai, kuriuos, siekdamas įžeisti, įskaudinti kitą žmogų, sukelia psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turintis asmuo. Tai reiškia, jog siūloma įstatymo pataisa siekiama bausti nuo 560 iki 3000 eurų administracinėmis baudomis Lietuvos Respublikos piliečius sąmoningai ar nesąmoningai įžeidusius kitus asmenis dėl pastarųjų deklaruojamos lyties formos ar lyties pavadinimo („**lyties tapatybės**“). Taip pat siūloma bausti analogiškais baudomis tuose, kurie sąmoningai ar nesąmoningai įžeidė kitos valstybės piliečius, net jei pastarieji yra priešiški Lietuvos valstybei ir viešai skelbia ją griauančias idėjas.

Projekto-1 pataisa yra antivalstybinė ir priešinga šalies Konstitucijai, nes:

- 2.1. 83¹ str. pataisa įtvirtina Lietuvos teisinėje sistemoje lyties tapatybės ir lyčių daugeto privalomumą (asmens negalima įžeisti dėl jo pasirinktos lyties), o tai, kaip minėta, nenumato šalies Konstitucija.
- 2.2. 83¹ str. pataisa suteikia privilegiją ne Lietuvos Respublikos piliečiams netrukdomai skleisti priešiškas Lietuvos valstybei idėjas, griauančias Lietuvos valstybingumą (už tai jų negalima įžeisti);

3. DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO – PROJEKTO-2

- 3.1. 60 str. 1 dalies 12 punkto pakeitimu siūlymas atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis laikyti išankstinę neigiamą nuostata grįstą priešiškumą asmeniui dėl „**lytinės tapatybės**“, pažeidžia minėtą konstitucinę piliečių teisę pripažinti tik vyro ir moters lytį. Minėtas pakeitimas panaikina tėvų teisę nevaržomai rūpintis vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus (Konstitucijos 26 straipsnis).

Analogiškai 60 str. 1 dalies 12 punkto pakeitimas, įtvirtinantis sunkinančią aplinkybę už priešišumą asmeniui dėl **pilietybės**, panaikina piliečių konstitucinę teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką (Konstitucijos 3 straipsnis), nes priešintis be priešišumo praktiškai yra neįmanoma.

- 3.2. 129 str. 2 dalies 13 punkto pakeitimas, nustatantis bausmę iki gyvos galvos asmeniui, nužudžiusiam kitą žmogų neapykantos pagrindu dėl „**lytinės tapatybės**“ suponuoja valstybės pareigą įtvirtinti teisinėje sistemoje lyčių daugetą. Kita vertus, „**lytinės tapatybės**“ teisinės apibrėžties nėra, todėl objektyviai nebus galima teisingai kvalifikuoti su tuo susijusias nuskalstamas veikas.

Analogiškai siūloma bausmė iki gyvos galvos asmeniui, nužudžiusiam kitą žmogų neapykantos pagrindu dėl **pilietybės**, eliminuoja jau minėtą piliečių teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką, nes nėra atmetinas piliečių poreikis spontaniškai priešintis išorės grėsmėms ir ginti savo Tėvynę.

- 3.3. 135 str. 2 dalies 13 punkto pakeitimas, nustatant laisvės atėmimo bausmę iki dvylikos metų tam, kas sunkiai **susargdino** žmogų neapykantos pagrindu dėl „**lytinės tapatybės**“ **ar pilietybės**, taip pat suponuoja valstybės pareigą teisinėje apyvartoje naudoti lyčių daugetą, kartu eliminuojant piliečių pasipriešinimo teisę ginti Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką, nes tariamu kitų valstybės piliečių susargdinimu ateityje gali būti manipuluojama slopinant šalies patriotinius judėjimus ar persekiojant patriotinių organizacijų dalyvius.

- 3.4. 169 straipsnio pakeitimas, nustatantis asmenims lygias teises dalyvauti politinėje veikloje nepaisant jų „**lytinės tapatybės**“ **ar pilietybės** (už diskriminavimą galimas laisvės atėmimas iki trejų metų), vėl gi suponuoja valstybės pareigą teisinėje apyvartoje naudoti lyčių daugetą. Šiuo pakeitimu kartu suvaržoma esminė konstitucinė Lietuvos piliečių teisė kurti savo valstybę - *“Lietuvos valstybę kuria Tauta“* (Konstitucijos 2 str.), nes kurti ją suteikiama teisė ir ne Lietuvos piliečiams. Šis pakeitimas komplikuoja Konstitucijos 33 ir 35 straipsniuose piliečiams laiduojamas garantijas (*„piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į politines partijas“*), nes nėra aišku kokia apimtimi analogiškas teises įgytų ne Lietuvos Respublikos piliečiai, neaišku, ar nebus laikoma diskriminacija pilietybės pagrindu draudimas ne Lietuvos piliečiui būti renkamam Lietuvos Respublikos Prezidentu (Konstitucijos 78 str.) arba Seimo nariu, nes pastarasis pagal dabartinį teisinį reguliavimą gali būti renkamas, jeigu jis nėra susijęs su priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei (Konstitucijos 56 str.). Be to minėta pataisa panaikina Lietuvos pilietybės instituto svarbą, nes diskriminavimo draudimas pilietybės pagrindu lygiomis teisėmis dalyvauti politinėje veikloje suvienodina Lietuvos piliečio ir ne piliečio teises, netgi pablogina Lietuvos piliečių teisinę padėtį, nes pagal Lietuvos

Respublikos pilietybės įstatymą (23 str.) Lietuvos pilietis turi ginti Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką. Tuo tarpu panašūs reikalavimai ginti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir teritorijos vientisumą nekeliama asmeniui, kuris nėra Lietuvos Respublikos pilietis.

3.5. Analogiškai Lietuvos piliečių konstitucines teises pažeidžia ir jas riboja Projekto-2 170 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių siūlomi pakeitimai.

3.6. Ypač suvaržo piliečių konstitucines teises ir laisves yra Projekto-2 siūlymas pakeisti 170¹ straipsnio 1 dalį, įtvirtinančią baudas, areštą arba laisvės atėmimą iki vienerių metų asmeniui, kuris **kūrė organizaciją, turinčią tikslą diskriminuoti žmonių grupę dėl lytinės tapatybės ar pilietybės.** Projekte -2 diskriminuojančiomis organizacijomis dėl lytinės tapatybės pirmiausia būtų laikomos religinės bendruomenės, atsisakančios teikti paslaugas, kurių nenumato šių bendruomenių arba organizacijų tikslai (bažnytinė santuoka neteikiama tos pačios lyties asmenims, o katalikiškų mokyklų mokslo programos yra grindžiamos krikščioniškomis vertybėmis, t. y., ne lyčių daugeto, o dviejų lyčių vyro ir moters papildomumu).

Siūlomas 170¹ straipsnio 1 dalies pakeitimas suvaržys absoliučios daugumos piliečių konstitucines teises ir laisves, nes daugelis piliečių šiuo metu aktyviai dalyvauja veikloje religinių bendruomenių ir kitų grupių bei organizacijų, kurios teisiškai pripažįsta tik dvi egzistuojančias vyro ir moters lytis. Taigi vien dėl to dauguma piliečių taps persekiojamaisiais ir potencialiai kaltinamaisiais dėl diskriminacinių veiksmų, nes finansuoja ar kitaip materialiai remia šias religines bendruomenes, grupes ar organizacijas.

Lietuvos žmogaus teisių organizacijos pažymi, kad Konstitucijos 29 str. garantuoja, jog „*Istatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu*“. Kaip minėta, šioje konstitucinėje normoje nėra minima „**lyties tapatybė**“, kas reiškia, jog tai nėra konstitucinė vertybė. Abiem projektais siekiama „**lyties tapatybę**“ paversti konstitucine vertybe ir tapatybės pagrindu specifinėms žmonių grupėms suteikti nepagrįstai geresnes visuomenines pozicijas ir didesnę įtaką kitų visuomenės grupių atžvilgiu, taip pat minėtais projektais siekiama suteikti nepagrįstas privilegijas asmenims, kurie nėra Lietuvos piliečiai.

Atsižvelgiant į tai, kad abiem projektais siekiama Lietuvos tiesinėje sistemoje įtvirtinti nekonstitucinę „**lyties tapatybės**“ normą ir siekiama suvaržyti galimybę piliečiams priešintis tam, kas varžo ar riboja Tautos suverenitetą, savinasi visai Tautai priklausančių suverenias galias, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką“, Lietuvos žmogaus teisių organizacijos mano, kad abiejų projektų siūlomos pataisos, jeigu nėra Lietuvai nedraugiškų valstybių inspiruotos, tai neabejotinai tarnauja pastarųjų interesams.

Iš to darytina išvada, kad šiuos projektus įregistravę asmenys (*Evelina Dobrovolska, Silva Lengvinienė, Tomas Vytautas Raskevičius, Ieva Pakarklytė, Monika Ošmianskienė, Morgana Danielė, Gintautas Paluckas, Kasparas Adomaitis, Vytautas Mitalas, Artūras Žukauskas, Marius*

Matijošaitis, Linas Jonauskas, Dovilė Šakalienė, Julius Sabatauskas, Domas Griškevičius, Algirdas Sysas) arba visiškai neadekvačiai suvokia savo siūlomų įstatymų pataisų pasekmes, arba sąmoningai/nėsąmoningai talkina Lietuvai priešiškomis valstybėms. Bet kuriuo atveju abu projektai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir kelia grėsmę nacionaliniam saugumui bei kenkia Lietuvos nacionaliniams interesams.

Atsižvelgdamas į tai Lietuvos žmogaus teisių organizacijos reikalauja Lietuvos Respublikos Seimą:

Besąlygiškai atmesti minėtų asmenų siūlomą Administracinių nusižengimų kodekso 831 straipsnio papildymą ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 129, 135, 138, 169, 170 ir 170(1) straipsnių pakeitimus.

Lietuvos žmogaus teisių organizacijos:

*Lietuvos Helsinkio grupė
Lietuvos žmogaus teisių asociacija
Piliečių gynybos paramos fondas
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija*

*Aurelija Kuzmaitė
Vytautas Budnikas
Stasys Kaušinis
Romualdas Povilaitis*

Reikalavimo tekstas skelbiamas nurodytų organizacijų bendru sutarimu:

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas

Romualdas Povilaitis

